

erőt is képviselve. A többit majd elvégzi az egyetem, melynek nagyobb arányokban való kiépítése hamarosan megindul. Később újból és újból visszatér a nagyszegedi gondolathoz, „amelyért érdemes összefogni, amelyből kisugárzó szuggesztív és propagatív erő megragadja a lelkeket.“ Már kibontakozva, szinte készen látja egy európai értelemben vett nagyváros népesedési, társadalmi és gazdasági alapjait. Csak a városias jelleget kell még tovább emelni. Cikkein kívül, amelyek konkrét, aprólékos javaslatokat is tartalmaznak, jegyzeteiben még továbbszövi a témát. Feldolgozza Szeged összes fontosabb statisztikai adatait 1869-től kezdve. Külön rovatokat nyit feljegyzéseiben az egyes szegedi problémaköröknek: művészi feladatok — feltöltendő pocsolyák és vizenyős területek a körtöltésen belül — városrendezési területek a körtöltésen belül stb., stb. Sok bennszülött szegedi nem ismerte annyira a várost, különösen a történetét, mint Klebelsberg! Külön összeállította a Tisza-szabályozásra és az árvizekre vonatkozó adatokat. Mindent pontosan tudni akart, ami céljai megvalósítását a legtávolabból is előmozdította. Álmaid azóta a szegedi fogadalmi templom sírboltjában szövi tovább...“

Az Alföldhöz és Szeged környékéhez fűződött a klebelsbergi elgondolás másik legfontosabb mozgalmá is: a népiskolai akció, melylyel főleg a török hódítás alól való felszabadulás óta állandóan elhanyagolt központi magyar táj népi műveltségét akarta felemelni. Nem véletlen, hogy az 5000. népiskola felállításának szimbolikus ünnepségét ép Szegedrókuszon rendeztette. Szegedet szánta az alföldkutatás központjául is,

melynek megszervezését életének utolsó éveiben nagy eréllyel vette kezébe.

Husztai József kitűnő könyvéből a „munka és kötelességteljesítés“ e Széchenyi-méretű „megszállottjának“ életműve szuggesztív erővel elevenedik meg előttünk. Vajjon mivé fejlődhetett volna az, ha nincsen annyi gáncsban része, amennyit el kellett viselnie és ha az Alföld szerelmeséből nem lett volna olyan hamar az Alföld halottja, aki két nagy szegedi segítőtársával, Somogyi Szilveszter polgármesterrel és most már Glattfelder Gyula érsek-püspökkel is együtt szövi tovább álmait a szegedi fogadalmi templom sírboltjában? Husztai József könyve újra álmodtatja velünk Klebelsberg életművét.

KOLTAY-KASTNER JENŐ

Fehér Tibor: Árnyék az úton. Budapest. (Singer és Wolfner). 1943.

Fehér Tibor versei, kisregényei, ifjúsági regényei egy nagyon finomtollú, fintorkodó mosolyú, de minden igaz szépért és jóért rajongó költőt, író-t mutatnak be nekünk. Érzelmi és logikai egységet tanusító verseiből stílusának legjellemzőbb sajátosságát, meleg, tiszta líráját átvitte novelláiba, regényeibe is. Ez a romantikus írói tulajdonság teszi vonzóvá, érdekessé és rokonszenvenné Fehér Tibor minden írását, de különösen Árnyék az úton c. regényét.

Az esemény, melyet leír, mindennapi, de ahogyan leírja, rendkívüli. Balla Pál, a híres ügyész hazamegy édesapjához pihenni, kis szülővárosába. Mindene megvan, mindent elért, csak egyet nem: a boldogságot. Úgy látszik, hogy csalódott mindenben, mindenben, de elsősorban önmagá-

ban. A mult elemi erővel éled fel benne, gyermekkorát a jelennel éli át megrázó élményszerűséggel. Ez a mult az első világháború nagyszerű és végzetes élményeivel kapcsolódik egybe. A főhős a multtal, önmagával és a jelennel való küzdelemből egy nagyszerű lemondással végül is győzelmesen jut ki. S az új érzésben megtisztultva, életének újabb, talán jobb szakasza kezdődik. Ez volna az elbeszélés kerete, amelyet az író gazdag költői fantáziával népesít be. Diákok, diáklányok, tanárok, tisztviselők, munkások küzdelmes élete elevenedik meg előttünk a gazdag írói képzelet magával sodró erejével. Mi, akik szintén átéljük az első világháború eseményeit, szinte önmagunkat találjuk meg egy-egy mellékalak hősi pózában.

A jellemrajzok ideális és diákos-naturalista vonásokból vannak egygyúruva és ez adja meg a diákhősök jellemének valószínűségét. A regénynek nincs egy olyan része, mely ne illeszkednék harmonikusan a nagy egészbe.

Fehér Tibor nemcsak jó jellemrajzoló, aki a főhős jellemének megrajzolásánál a lehető legnehezebbre vállalkozott: annak megmutatására, hogy a mult átélése hogyan lesz a lélekben jelenné és cselekedetirányítóvá, de szerencsés korfestő is. Alakjai mögött nem papírkulisszák vannak, hanem a dübörgő történelem falvakat, városokat és országokat hamvasztó és kivirágoztató csodája.

Fehér Tibornak dicsérnünk kell még egy másik írói tulajdonságát: a mesélő kedv kifogyhatatlan bőségét, stílusának örök-fiatal báját, diákosan kedves ragyogását.

MADÁCSY LÁSZLÓ

Harsányi Lajos *Összes versei.* Budapest (Szent István Társulat). 1943.

Izgalmas és tanulságos dolog ebben a vaskos kötetben lapozgatni, mely Harsányi Lajos összes verseit tartalmazza. Költészetében először is a közvetlen, meleg hang tűnik fel: ez nem Ady, Kodolányi vagy Babits túlfinomult, dekadens vonásokat mutató kifejezőmódja, hanem a magyar földdel és faluval együtt érző és élő, józan gondolkozású költő költészete. Ezt meg is lehet magyarázni, hiszen Harsányi a magyar falu gyermeke; innen hozza magával a közvetlen, magyaros hangot. Igaz, hogy szereti a jelzőket, képeket halmozni, és szívesen rakosgatja a tömör, erős színeket — némely verse csak úgy ragyog a sok ráaggatott díszttől. Ez lehetne dekadens vonás is — a dekadens költők rendszerint koloristák — és hosszabb verseknél esetleg fárasztó is volna. De Harsányi versei rendszerint rövidek; ezeket pedig nem nehezítik el a jelzők és színek, sőt inkább csillogóvá, légiesé teszik, és így ezek a versek nem veszítenek frissességükből, közvetlenségükből. Maguk a jelzők is magyarosak, talán kicsit meghökentők, de találóak: „retekpiros sisakforgóról“ beszél, máshol meg „kapormezők illatát“ idézi. Hogy Harsányit mindig közvetlennek érezzük, annak talán az az oka, hogy ő lelkében akkor is egyszerű marad, ha díszesebb kifejezőmódot használ.

Költeményei, kevés kivétellel három csoportra tagozódnak tartalmilag: költeményei egy részében magyarsága elevenedik meg előttünk, más költeményei vallásos témát dolgoznak fe, végül több költeményét a természet ihlette.